

Column Kennismail van Hans Stegeman: Een paradigmaverschuiving

Al enkele jaren modderen we ons door een crisis. Daarbij vergeten we vaak even afstand te nemen van waar we nu echt in zitten en wat het perspectief is. Het antwoord op de eerste vraag is niet zo moeilijk: een klassieke, wereldwijde financiële crisis. En over het perspectief moeten we ook niet zo moeilijk doen: lage economische groei, zoals we vroeger ook gewend waren. En dat is helemaal niet erg.

Sinds 2008 weten we al dat we in een wereldwijde financiële crisis zijn terechtgekomen. Dit is niet zomaar een recessie, waar je snel uitkomt door bijvoorbeeld een exportgeleid herstel. Nee, een financiële crisis betekent dat je de groei die je daarvoor hebt gefinancierd, naderhand moet terugbetalen. Iets waar we nu volop mee bezig zijn. Het aflossen van schulden kost groei. De lawine aan economisch onderzoek die na 2008 over ons heen is gekomen, toont ook duidelijk aan dat de nasleep van een financiële crisis lang kan zijn, waarbij de ongekennde omvang ervan en de synchroniciteit van de problemen in het Westen de zaak alleen maar lastiger maken. En terwijl we in 2010 dachten dat we weer langzaam enigszins optimistisch vooruit konden kijken doordat we met agressief monetair en begrotingsbeleid de goede kant op gingen, hebben de afgelopen jaren ons geleerd dat dit alleen maar heeft geleid tot uitstel en het verleggen van het probleem.

Wat is dan het perspectief? Voor een groot deel hetzelfde als dat waaraan we de afgelopen jaren gewend zijn geraakt: lage groei, bezuinigingen en schulden terugbetalen. De klassieke naweeën van een financiële crisis. Maar er is meer structurele tegenwind te verwachten. Vergrijzing zorgt voor structureel lagere groei. Zo zullen ook andere groeibronnen, zoals een stijgend opleidingsniveau de komende jaren minder bijdragen omdat daar de grenzen van in zicht komen. Het is geen uitgemaakte zaak meer dat uw kinderen een hogere opleiding hebben genoten dan u. Dat gold voor uw ouders in overgrote meerderheid nog wel. Ook de grenzen die de aarde ons oplegt, zullen het groeipotentieel van onze economie beperken.

Hoewel het lastig is om te kwantificeren in welke mate de hiervoor genoemde factoren de toekomstige groei gaan drukken, is de kans vrij groot dat de omvang van de economie per hoofd van de bevolking nauwelijks gaat toenemen. Dit vooruitzicht past in de geschiedenis van economische groei. Zie ook onze [Special](#) daarover. Historisch gezien is een langdurige periode van economische stagnatie heel normaal. Tot aan het uitbreken van de Industriële Revolutie in 1820 was er in lange perioden nauwelijks sprake van een toename van de economische activiteit.

Een gelijkblijvende welvaart per hoofd van de bevolking is niet per definitie erg. De welvaart in Nederland bevindt zich op een hoog niveau, waardoor we in een groot deel van onze behoeften kunnen voorzien. Naarmate de welvaart stijgt, worden factoren belangrijker die niet worden meegenomen in de berekening van het BBP maar wel bijdragen aan het welzijn van mensen, zoals vrije tijd en schone lucht. Bij deze constatering past de overstap naar een duurzamer groeimodel, waarin aandacht is voor de economische, ecologische en sociale ontwikkeling. Zie ook ons [Themabericht](#) hierover.

Op dit moment is ons economisch systeem verre van duurzaam. De overgang naar een duurzamere economie vergt een enorme transitie in de manier waarop onze economie werkt en groeit. Deze transitie kan niet van de ene op de andere dag plaatsvinden; het is een geleidelijk proces. Hoewel een overgang naar een duurzamer economisch model meer welvaart voor toekomstige generaties betekent, zal dit ten koste gaan van de economische groei voor de huidige generatie.

Maar dit is hoe dan ook nodig. En hoe eerder we er in Nederland mee beginnen, hoe beter het is voor toekomstige generaties. Daarnaast is het ook nu het moment om over te stappen op een ander model. Het 'klassieke' economische groeimodel is minder relevant voor ons en, wellicht nog belangrijker, het biedt geen enkel perspectief. En dat is juist wat mensen nodig hebben: perspectief op verbetering van de zaken waar het echt om gaat. En dat is niet zozeer economische groei, maar een prettig en gezond leven.

november 2012